

Gospodarski List

za kmetijstvo, svilorejo, obrtnijo in druge deželne potrebe.

zhaja 10. in 25.
vsakega meseca.

Velja za pol leta
1 goldinar a. v.

Izdaje ga c. k. kmetijska družba goriška.

TEČAJ II. V Gorici dne 10. sušca 1870. LIST 5.

Zapopadek : 1. Oznanilo svilorejcem tukajšne dežele, 2. Kaj je vzrok kisanja vina, im kteri so posredstva tako cikanje ali kisanje odstraniti, 3. O ravnanji z vinom, poslano od g. J. — 4. Črtice sviloprejskega semena iz Erdeljskega, 5. Kmetijski novičar, 6. Listn'ca vredništva.

Oznanilo svilorejcem tukajšne dežele.

Predsedništvo c. k. kmetijske družbe naznanja, da je dobilo od visoke vlade osem kartonov semena od sviloprejk Japanskih, da jih razdeli nekterim svilorejcem, ki pa morejo natanko spolniti sledeče točki pri izreji teh sviloprejk in ki se zavežejo o pravem času sporočiti pismeno o izidu izreje.

Kdor želi dobiti nekoliko tega zdravega in izvrstnega semena, naj se oglasi pismeno pri c. kr. kmetijski družbi v Gorici v tekočem mescu.

Točke so te-le :

1. Pri kaki toplini se je hranilo seme do izvalenja?
2. Kdaj so izlezli črviči, in koliko časa je trajala izreja?
3. Ali je bil čas, izreje vgoden, ali ne? Ali je bilo deževno, mrazo; ali so bili hudi vetrovi?
4. Kako pirje se je pokladalo sviloprejkam, ali od starih murb, ali od mladih, ali od visokih dreves, ali od nizkih; in ali je bilo pirje čisto zdravo.
5. Kdaj so se sviloprejke vpredle in koliko časa je to trajalo.
6. Koliko funtov se je dobilo dobrih, koliko srednjih, in koliko slabih kokonov, in koliko kokonov je bilo treba na en funt?

Slednjič omenimo še sledeče nasvete:

Gorkota naj ne prestopi 19 stopinj; in naj se, če je mogoče mikroskopično preiskujejo sviloprejke, ki zbolijo; kdor tega ne more naj potem ko sporoča o izidu reje, pošlje take sviloprejke in metulje v vinskem cvetu shranjene c. kr. tukajšnjemu zavodu za svilorejo v natančno preiskavo.

Od c. kr. kmetijske družbe

v Gorici 11. sušca 1870.

Predsednik

Grof Coronini

Tajnika nemestnik:

Pasqualis.

Kaj je vzrok kisanja (cikanja) vina, in ktera so posredstva tako cikanje odstraniti.

(po d.r Vesslerju)

Navadna bolezen vina je, da postano kisló. Dozdaj še ni dovelj dotočno, če cikanje postane po kisni-kislini iz vinskega cveta ali tudi iz mlečne kisline, ali iz drugih kislín. To, da hitro, ko vino cika, kislina zadiši, spričuje, da je postala vbežljiva kislina, torej kislina-kislina. Ali ravno tako je mogoče, da iz jabelne-kisline, po posebnem vrenji nastopi kislina-kislina in ogelna-kislina, da se o ravno tem času napravi z sladkorja in drugih izlečkov mlečna kislina, in da je okus kislne-kislíne tem močnejši, čim več je mlečne kisline nazoče.

Vprašanje, ali je kislina, ktera cikanje napravi le iz vinskega cveta, ali tudi iz drugih teles postala, je za praktično ravnanje, posebne važnosti. Mi vemo, da se spremeni vinski cvet v vinu samo s posredstvom zraka, in s primočjo najhnik kislín restlínic v kislno-kislino. Po raznih skušajah se je skazalo, da tako vino, do kterega ni nikakor dohajal zrak, ni cikaló. Dohod zraka pospešuje torej, da vino kisló postane. Na površji vina, ali na tropinah, če so tako na površji, rastejo majhne rastlínice ki so vzrok, da se vinski cvet tolko časa v kislno-kislino spreminja, dokler so one v dotiki se zrakom in z vinskim cvetom; te rastlínice imenujemo kislne rastlínice, ki so na povrešji vina, ktere naše prosto oko le malo more opazovati. Kakor hitro so se potopile te ki-

sne rastlinec ali kakor hitro je dohod zraka odstranjen, preneha postajanje kisne-kislina iz vinskega cveta.

Pri ravnanji vina moramo torej paziti; da grojzdje, kakor hitro smo ga *stlačili* nemudoma prešamo. Če pa ni mogoče iz raznih vzrokov koj prešati (drozgat), je treba skrbeti, da dohod zraka vbranimo, posebno je to potrebno v gorki jeseni. Dalje ne smemo pustiti tropine dolgo časa, da se ne ogrejejo, ker potem se lahko naredi kisna-kislina, kar lahko spoznamo na duhu nazadnje iztekočega vina. Ravno tako moramo med vrenjem vina skrbeti, da ne dohaja zrak, in ko je vino že povrelo, moramo sode vedno polne imeti. Če so se pa že napravile na površje kisne rastlinec, je treba naj prvo s pripomočjo pihavnika vpihati v sode zdravega zraka, da potem gotoveje gori zažgano žveplo, kterega se prav malo vzame in zažge.

O ravnanji z vinom.

Častiti vrednik!

Mnogo so že slovenske novine pisale, kako se bi Primorsko vinstvo na višo stopnjo povzdignilo. Vradno in nevravno so se različne razmere opazevale; vzroki so se izkali zlasti za to, zakaj se goriška in ipavska vina ne dajo dalj časa okusno ohraniti. In res razun bolehanja vinske rozge je to naj važnejše prašanje, kajti le potem boda naša sploh izvrstna Primorska vina po domačih in sosednih mestih in trgih kot v mednarodni trgovini s tujimi vini za prednost vspešno se poganjala.

Gotovo se bo vinstvo dosti zboljšalo, ko bi se že tolikrat grajane stare navade pri trgatvi, pri mečkanji i. t. d. odpravile. Premožniši posestniki naj bi bili na svojo korist celi deželi v prvi, živizgled. S tem pa še ni določeno, ali se bi po naj boljših gospodarskih skušnjah napravljeno vino dalj časa okusno ohranilo, ali bi moglo dalj časa boljše kupčje čakati. Na Francoskem vsaj vsa pazljivost pri vinih na daljno kupčjo namenjenih ni dosti pomogla.

Pred 4 leti je slavni Pasteur ki ina tudi za francosko svilorejo velike zasluge v svojih preiskavah o vinu (*Études sur le vin*, Paris 1866) dokazal, da je *gorkota kaj izvrsten pripomoček zoper razne spremembe vina*: Na n. pr. ne začne cikati ali se celo ne skisa, da

ne postane motno (*du filage*) i. t. d. Pasteur je opazeval, da se v vinu narejajo nahajajo različna rastlinska delca (zlasti *mycoderma*), ki jih pa toplina vsaj 55° visoka uniči. Kerravno ta rastlinska delca s časom vino pokvarijo, jih mora vročina v zdravem vinu zatreti in vino se bo popolnoma zdravo in okusno ohranilo. Djanske skušnje so v malem (namreč z vinom v steklenicah) rečeno resnico precj potrdile.

Skušnje se množe, obrtujia se jih poprma in napravi obširne priprave, v katerih je mogoče z malimi stroški veliko vina na enkrat ogreti, škodljiva rastlinska delca v njem pokoučati. Pasteur je pred 2 leti v posebni knjžici (*Etudes sue le vinaigre, su fabrication, ses maladies, moyons de les prevenir; nouvelles observatios sur la conservation des vins par lu chalerir. Paris 1868*) vse dotične stvari obširniše popisal in mnogo znanstvenih prašanj na tanko razložil.

Goriška „kmetijska šola“ naj bi te skušnje ponovila. Ona naj bi potem ne učila samo svojih učencev, kako naj bi s pridelanim vinom ravnali ampak vsaj nekaj let naj bi najela nekaj izvedencev, ki bi v treh ali štirih mestih Goriške pokrajine dotična dela vodili.

V Trstu konec svečana 1870.

Ivan Jesenko

Odgovor vredništva: Tudi nam je jako zanimivo izvrstno preiskovanje vina po Pasteur-ju in zagotovljamo da bomo skrbeli, da kmetijska šola vsestransko preiskuje vinovrenje, posebno, ko ima ona dobro kemijsko delavnico. Reč je važna, in le če bomo vsi resno to stvar preiskavali, se smemo nadjati, da bode Primorsko vinstvo na višo stopinjo se povzdignilo, in gotovo bode ono se lahko poganjalo s tujimi vini za prednost, če bomo bolj umno ravnali z našo trlorejo.

Črtice sviloprejskega semena z Erdeljskega.

Po škušnji spisal France Bunc učitelj v Kamnji.

Zarad velikega dobička, ki nam ga sviloreja prinese, so že, kar nam zgodovina pripoveduje cesar Dragotin VI. cesarica Marija Terezija in cesar Jožef II. o tem veliko storili; ker stare murvine drevesa, ki se še v mnogih krajih naše dežele najdejo, so od istih časov cesarice in cesarjev, ki so za povzdigo sviloreje veliko skrb imeli. Slavni

profesor D.r Hlubek v Gradcu je menda eden prvih, s svojim izvrstnim in s podobami razjasnjenim rokopisom prijazno ponudil in jasno razložil po nar. novejših in domačih skušnjah obširen nauk sviloreje. — Tudi naši posestniki in kmetje so vže davno vso skrb v izrejo sviloprejk obrnili; priča k tem so neštevilne murvine drevesa vsake, vrste, ktere po našej mili domovini najdemo. Pa žalibog! vže nekaj let sem se je marsikteri scer trudil in pridno pečal v svilorejo, pa zastonj! — Marsikteri človek je skorej uže obupal na tem, da jenjajo kedaj gosenečne bolezni in je svilorejo popolnoma opustil, čeravno malo stroškov prizadene. Japonsko seme se je menda med vsimi nar. bolj obneslo; žlahitna plemena tako imenovana žlato rumena „pšeničnica“ ni skor več najti. —

Vsakemu je znano, da prva reč pri sviloreji je, da so sviloprejske jajčica zdrava. — Stajarska svilorejna družba in mnogo drugih svilorejcov so naročovali si jajčica sviloprejk v Brianci na Lombarškim, in potem na Kranjskim in kmetovavci goriške posebno v Rodik-u na krasu, ktero se je še nar. bolj obneslo. Ko so pa naši kmetovavci skor popustili svilorejo tako, da jim ni bilo mar več za domače seme, je mrgolelo kupčevavcev sviloprejskih semen, kteri so dajali našim ljudem seme za dnar ali naj raji na četrtino pridelka; pa navadno ste se obe dve stranki spekle, ker če ne popred po četertem levenju se je vse spridlo. —

Tudi preteklo leto je pri nas mrgolelo ovih prodajavcov mnogovrstnih semen sviloprejskih; vsak je navadno rekel, da le njegovo seme je edino zdravo in izvrstno. Pa, kakor prejšnja leta tako so se tudi v pretekljim mnogi goljufali. — Po prijatlu g. Mihaelu Klančic-u iz Podgore sem bil jaz dobil čez 100 onč ena onča je 1½ lot sviloprejskega semona in scer iz Erdeljskega, ali Sedmograškega doma. Kar sem le mogel sem ljudem usilil, ker sem se nekoliko na prijatla zanesel, čeravno se veda, za dober vspch ni mogel porek biti. Rečem pa vam, kakor sem bil vže preteklo leto v „Domovini“ nazoanil, da med vsim drugim semenom se je to povsodi prav dobro obneslo. Jaz sam sem pridelal iz ene onče (1½ lt.) celih 86 fl. prav žlahitnih žlato rumenih tako imenovanih „pšeničnih“ kokonov ali galete, ktero sem koj v Gorici pridši po 2 f. prodal, drugi ki so imeli enacega plemena pa po 2 f.

10 kr. in še celo 2 f. 20 kr. Kupčevavec, italjan, kateri je kokone od mene kupil, rekel mi je, da jo ni lepše in boljše memo moje videl. — Naše ljudstvo, vidši taki vspeh erdeljskega semena, se je že lani na isto seme pri meni naročovalo; za rad tega se je podal g. M. Klancič osebno še za čas na Erdeljsko, da bi ondi kar mogoče veliko semena za prihodnje leto preskobel. Opomniti pa je treba, da na Erdeljskem je murvo in sviloreja le začeta, s katero se večjidel le kaki duhovni in in učitelji kji in sem pečajo, in ktera jim mnogo truda in stroškov donaša, ker murvine drevesa so pričeli komaj saditi ravno tako kakor pred letmi na kranjskim; zaradi tega morejo ondotni svilorejci večkrat po 5 do 8 ur daleč se s konji peljati, da listje le vdobe. Istina pa je, da dosihmal ne vedotam kar nič od gosencne boleznai, in tako je bilo g. klancič-u, kakor vže 6 let popred tudi za letos mogoče popolnoma zdrave črvice in zdrave jajčice dobiti, in tako s semenom erdeljskim mnogim ljudem na Goriškem in posebao pri nas vstreči.

Da bo pa naše ljudstvo vedilo, kako se ima z červiči erdeljskega plemena ravnati naj sledi kratki popis mojega vedenja o tem od preteklega leta: (dalje prihodn).

Prevdarek stroškov

za l. 1870.

Dohodki

A. Dohodki redni.

I. Letnina in sprejemščina f. 1550:—

II. Podpora

1. od deželnega zaloga	f. 500:—
2. „ mestne občine Goriške.	„ 60:—
3. „ občine Tržiske	„ 10:—
4. „ drugih občin	„ 20:—
5. „ kupčijske zbornice	„ 50:— f. 620:—

III. Dohodki od vrta „ 540:—

IV. Naročnina na društvene
liste „ 150:—

Sk. f. 2660:—

B. Dohodki izvanredni.

V. Ostanek iz l. 1869	"	84:26 1/2
VI. Zaostali doneski	"	900:—
VII. Drugi zaostali	"	60:—
VIII. Zaostala naročnina za Sloven- ski list	"	120:—
IX. Zaostala najemščina	"	110:—
X. Od občine Sadržske	"	40:—
XI. „ g. Schmidt-a	"	28:10
XII. Podpura od ministerstva	"	50:65
XIII. Povračilo od Müller-ja	"	10:—

Sk. f. 1402:99 1/2

Redni stroški :

I. društveni urad.

1. najemščina	f.	80:—
2. Plačilo tajnika	"	60:—
3. „ „	"	600:—
4. „ pisarja	"	171:—
5. „ čuvaja	"	100:—
6. stroški pisarnice	"	100:—
II. Drugi stroški	f.	1111:—
III. Društveni časopisi	"	160:—

III. Društveni časopisi.

1. Stroški za tiskanje italijanskega	"	408:—
2. „ „ „ slovenskega lista	"	146:—
3. Vredništvo slov. lista	"	100:—
4. Razpošilanje obeh listov	"	207:—
IV. Drugi stroški pri tiskarji	"	861:—
V. Društveni vrt	"	100:—

1. davki	"	100:—
2. Obdelovanje	"	50:—
3. plačilo čuvaja	"	180:—

fr. 330:—

VI. naročnine na razne časopise	"	10:25
VII. Zavarovanje zoper ogenj	"	2:50
VIII. Za razne potrebe	"	100:—

Sk. f. 2615:—

b. Izvanredni

IV. Tiskarji Paternolli	"	413:88
X. Tiskarji Seitz	"	103:67
XI. gospodu Gasserji	"	30:25

XII. gospodu Goljevšč ku (vredni- ku „G. l.“)	100:—
XIII. Plačilo vrtnarjem	100:—
XIV. Zguba pri majemšč ni za kme- tijsko šolo	15:—
XV. Stroški za zapisnike od vsih sej in obravnav	10:—
	Sk. f. 772:80

Konečni račun:

Dohodki redni	f. 2660:—	
„ izvanredni	1492:99 1/2	f. 4062:99 1/2
Stroški redni	2615:—	
„ izvanredni	772:80	f. 3387:80
		Sk. f. 675:19 1/2

V Gorici dne 9. svečana 1870.

odsek finančni:

Predsednik

V. žl. Ritter

sporočevavec:
d.r. Jona.

Kmetijski novičar.

(Občni zbor c. k. kmetijske družbe v Gorici dne 7. t. m.)
Vdeležilo se je te seje čez 40 udov. Izvoljen je za predsednika go-
spod grof Coronini, za podpredsednika gospod Karol Ohlsen, ravnatelj
kmetijske šole. Zbor je sprejel (95)-tri in devetdeset, novih družbenikov
(vsi iz okraja Gradiške). Srčno želimo, da tudi kmetovavci iz Slovenskih
okrajev pristopijo temu društvu v prav velikem številu, da zamoremo
potem v vsakterem oziru pospeševati napredek našega kmetijstva.

Mi pa slovesno obečamo, da hočemo vedno podpirati napredek
in omiko kmetijstva.

Nadjamo se torej, da nam bođe kmalu mogoče, sporočati o
velikem številu slovenskih novih družbenikov.—

„Listnica“ Čast. g. I. I. v Trstu. Srčna hvala!

Č. g. F. B. učitelj v Kamn. Lepa hvala; dobro došlo!